

КУБАНСЬКИЙ КРАЙ

Одним из периодических

IV

1912-1913

1930

КУБАНСЬКИЙ КРАЙ

IV

10 квітня 1930.

.....

Г.Ганько.

НА РЕЛІГІЙНОМУ ФРОНТІ.

Для мільйонів людей релігійне почуття є найсвятіше, і до цього почуття треба ставитись з найбільшою обережністю. Наука та знання багатьом людям не дають відповіді на всі без виключення питання людського буття, а в першу чергу на питання про цілі життя людини та Всесвіту. Ці питання завше тривожили, тривожать і тривожитимуть людство. А мільйони людей відповідь на їх і знаходили й знаходять тільки у релігії.

Релігія, як ставлення людини до "проклятих" питань, що наукою та знанням не розв'язуються, є єдина і вічна. А релігійні культи залежать від культурних, національних та індивідуальних особливостей людей, що їх тримаються. І оскільки людина знаходить у культі вияв свого релігійного почуття, він є для неї великою цінністю, яка дуже часто захищається з найбільшим завзяттям.

Культурний світ зрозумів значіння релігії та релігійних культів.

Свобода сумління - свобода віри, ісповідання віри та виконання релігійних обрядів і звичаїв, сполучених з тим чи іншим релігійним культом - одно з найбільших досягнень культурного людства. І державні закони культурних країн охороняють і свободу релігійного сумління своїх громадян і свободу виконання релігійних культів.

Формально все це визнають і московські комуністи. Вони видали закон про відділення церкви від держави, про свободу релігійних обрядів та ісповідання. І здавалось би, що в СРСР мусіла бути забезпечена свобода релігійного сумління.

www.eraf-kazak.ru

лежне. У СРСР уже 12 років іде війна проти Бога та релігії. Войовничий комунізм визнає, що не Бвангелія, не Талмуд, не Коран і навіть не "буржуазна наука", а тільки наука Леніна дає вірну й непомильну відповідь на всі питання життя.

В основі цієї науки Леніна лежить матеріалізм, власне своєрідне розуміння матеріалізму, цілковите відкинення усіх духовних цінностей, та визнання, що лише матеріальне - потреби тіла - означає і скеровує життя людини.

Доведений до абсурду матеріалізм московських комуністів є витвором виключно російського духу. Відомо ж, що дух цей любить кидатися в крайності: ще недавно де-які духовні проводирі московські утворили були з свого народу народ "богоносець". Вони щиро вірили і з піднесеним чолом провіщали про особливе призначення цього народу, відмінного, як вони думали, і вищого в порівнянні з народами західно-європейськими. Тепер друга московська секта - більшовики - хотять із свого народу зробити народ богоборець, покликаний здійснити безбожництво на цілому світі. Та не тільки з свого народу. Ні, московські комуністи завзялися "просвітити" та "напутити" і "інородців", яких вони держать у своїх пазурях.

Користуючися своїм пануючим становищем, вони хотять і всі поневолені народи перевиховати, повернути до науки Леніна, накинути їм дикунську московсько-комуністичну "віру". Як раніше - за царів - політика Росії була скерована на те, щоб усіх мусульман, католиків, уніятів, протестантів і т. ін. "оправославити", загнати силоміць у лоно православної церкви, так тепер наступники царя хотять своїх підданців зробити безбожниками та ленінцями.

Вони повели жорстоку війну проти релігії. Війна ця виявляється в переслідуванні служителів культу, яких позбавлено /і це на підставі закону/ усіх громадянських прав. Церковні маєтки і храми /теж по Їхньому закону/ забрані в розпорядження держави, яка ці храми /церкви, молельні, синагоги і т.ін./ і орендує віруючим. Релігія у СРСР заборонена, як предмет науки, що школах, а на кошти держави утворені катедри атеїзму та спеціальні інститути для підготовки активних бор-

При державній допомозі Там єр -
вів проти Релігії.
www.erau-kazak.ru

ганізовано союз безвірників, який має своїм завданням вести активну боротьбу з релігійними настроями, обрядами, звичаями.

Оці ось з а к о н н і міри, що московська влада установила, як основу своєї релігійної чи, вірніше, антирелігійної політики, свідчать, що про свободу сумління в СРСР не може бути й мови. Там є одна обов'язкова, що шанується законом і підтримується державою, "релігія" - релігія безбожництва, релігія, що фанатично і нетерпимо ставиться до всіх інших релігій.

На практиці, у дійсному житті, примінення цих законних норм виявляється в нечуваних з часів стародавнього Риму і середньовіччя переслідуваннях християнської і всіх інших релігій, переслідуваннях, що переводить держава, її агенти, її організації і окремі особи з правящої кліки більшовиків.

Арешти, висилки, розстріли священників і віруючих, закриття і руйнація храмів /до зривання динамітом включно/, переслідування релігійних обрядів і звичаїв, що установилися віками /заборона справляти різдвяні та великодні свята/ - такі "законні міри" вживають московські бузувіри в боротьбі з релігією.

Релігійні переслідування збільшилися особливо в останній час, у зв'язку з поворотом більшовицької політики до політики воєнного комунізму. Церкви закриваються там сотнями. Утеча німецьких колоністів у кінці минулого року пояснюється в першу чергу релігійними переслідуваннями - всі ці німці належали до секти менонитів, секти, що із численних християнських сект по висоті своєї моральної науки займає одно із перших місць. На Україні цілковито зліквідовано Українську Автокефальну Церкву, а Голову її Ради, В.Чеховського, віддано під суд. Треба зазначити, що в останньому випадкові відіграли велику роль ще моменти національного порядку. Автокефальна Українська Церква - це вияв національної окремішності українського народу, ця церква хоронила в собі національні змагання українські і через те була сім'єю в оці московських насильників.

Ліквідація релігії комуністами поставлена

не тільки
своєю дискурсивною
Але цією своєю дискурсивною
і діяльністю.
Та

більшовики викликали проги себе дві сили, що примусили їх - очевидно, лише на де-який час - трохи зм'якшити, послабити цю нагінку на релігійне сумління нещасних московських підданців.

Перша сила - це опінія культурного світу. Думка культурної людини не могла миритися з тим, щоб у ХХ віці людей переслідувано за віру, за інтимне, внутрішнє почуття людини. Спочатку в Англії, а потім і по інших країнах Західної Європи та Америки пройшла хвиля протестів, які улаштувало обурене громадянство цих країн. Римський папа виступає з закликом до цілого католицького світу, гостро засуджуючи більшовицький релігійний терор.

І хоч московські дикунки й дуже мало рахуються з думкою "буржуазних" країн, але цей вибух загального обурення, ця, так звана, моральна інтервенція дошкулила їм.

У комуністичній пресі з'явилися брехливі запевнення Рикова, що, мовляв, ніяких переслідувань релігії у ССРСР не було й нема; що там є тільки боротьба з контр-революцією; що храми закриваються не владою, а населенням і т.ін.

Друга сила - це сила спротиву самих віруючих, у яких релігійний терор викликав вибух релігійного почуття, прив'язанности до свого культу і своїх обрядів. Тут брехливими запевненнями, що релігійного терору немає - не поможеш. Тут треба було зробити так, щоб його дійсно таки не було. І циркуляр ЦК ВКП 15.III.1930 знаменує певну зупинку в релігійній політиці більшовиків.

У циркулярі цьому ЦК ВКП констатує, що дійсно були допущені "искривлення в деле боротьби с релігійними предрассудками"; що дійсно бували випадки "административного закриття церковей без согласія подавляющего большинства крестьянского населения".

Циркуляр категорично наказує припинити релігійні переслідування. Але цікаво те, що в циркулярі говориться лише про переслідування релігії і про заборону їх на селі. У місті, виходить, можна продовжувати ці "искривлення".

І спадає на думку таке пояснення цьому явищу. Більшовики хотять миру на селі. Принаймні на час сіль-

Хотят, чтобы сельны збен

тежені колективізацією, заспокоїлися і стали до праці. А коли це так, то треба сподіватися, що після уборки урожаю боротьба з релігією на селі відновиться знову і може ще й з більшою силою.

Але навіть найжорстокіша боротьба з релігією і найбільші релігійні переслідування ніколи свої мети не досягали. Навпаки. Більше переслідували віруючих, вони тільки міцніше трималися за свою віру, а вогонь релігійного почуття сильніше спалахував.

Ми знаємо, що, не дивлячися на переслідування і завдяки їм, значно піднеслося релігійне почуття у широких мас людності СРСР. Храми на свята переповнені, хоч відвідування храму там загрожує великими неприємностями. Не бракує і служителів культу, хоч виконання цих обов'язків часто густо загрожує життю людини.

Боротьба проти релігії, що провадиться в СРСР, має негативні наслідки і поза тим, що пригнічується людина у своєму сумлінні. Релігійний екстаз, що з'являється у наслідок релігійних переслідувань, має дуже часто нездорове забарвлення, приймає потворні, перебільшені форми. А крім того, примусове насадження атеїзму та ленінізму, що переводиться систематично - по школах - нівечить моральну істоту людини: воно виховує людей, для яких нема нічого святого на світі.

Саврадим.

У НАШІЙ СТАНИЦІ^{х/}.

Х

Козацьке свято.

-...А я йому й кажу: у козаків, сину, свято, а ми, як неприкажні... Люди он радіють тому нещастю, дай, Боже, йому здоров'я, а ми... нам радіти нічому... А він: - "А земля?" - Що ж, кажу, що земля? Треба, щоб і на душі було легко!... - "Душі - каже - нема!" - Хамлет ти, кажу. ха-

млет! Та хай ти - кажу - й Бога за бороду піймав, а серце є? є? - питаю, чума б тебе вдушила! - "Серце - каже - є"... - Так ото ж треба, кажу, щоб і земля була і щоб на серці було легко! У козаків - кажу - Великдень...

Ганна Коржева витерла сльози й попрощалася:

- Так піду ж я... Оставайтесь здорові!

- Ідіть з Богом! Та дуже не хуріться, гірше не буде! - Втішала її мати.

Я нагодився на кінець розмови.

- А чого це - питаю - Коржиха плакала?

- Та як тобі й сказати... Прийшла й допитується: на що та на що козаки бурки та чікміні порозвішували? - Щоб на вітрі - кажу - одежа побула, щоб міль не біла, та все й повлежувалося, - відколи ж лежить! - "У станиці, каже, як на Великдень: усі радіють, один - одного поздоровляють, цілуються... Добро - каже - козакам! Ви свого діждались, а ми... як було нам не з медом, так і є"... - А хіба ж - кажу - городовики не діждалися! а земля? - "Що-ж, каже, що земля... як би в козаки нас записали, а то не дай, Боже, чого"... - Та ще про свого шибеника розказувала...

- Куме! Куме - гов! - Долетіло знадвору.

Одчинив вікно. Коло хвіртки стоїть - бачу - кум мій Іван Ткач.

- Іди, куме, не бійся! Мурза прив'язана! - Гукнув йому. - Припаратився Іван, як на "смотр"!

- Кажу матері.

Та ось і він на двері.

.....
Насилу матір заспокоїли...

- Ет! ніяк не звикну! - Промовив Ткач, блимаючи. - А знаєте, - все цілісеньке! А у Дробота три чікміні... закопав у садку, а вода й підійшла... А казав же йому: коли вже надворі, - дай шар полови, а шар соломи... - А в Чабака все до канцупра паци погризли! У Сердюка гінджал ржа чисто з'їла! А Немиря, бідний, аж об поли вдарився - все згнило! Ей, а ти, куме? - Звернувся до мене. - Що ж це ти в патітуці?

- Та ми ще не викопали! - Відповіла Ткачеві мати.

- Чув? - Стрів він мене питанням.
- І чув, кажу, і вже бачив, як зраділи козаки!

- А я радію й не радію... - Тихо промовив Дорош. - Гінджал - річ добра, що й казати, не погані чікмінь чи й бурка... хе, бурка! та погано, що козаченьки і одержкою вдовольняться... А зайшла сьогодні до нашої Горпини хінка Тьпина... - "Ішов каже - мій улицею, а назустріч Терешко Таран... підскочив до Уласа та ні з того-ні з сього як не зацідить його по щелепах"... "Ради - каже - козацької слави побиваю тебе, бісова душа!..."

А в цю хвилю переступив поріг Ткач.

- О! - Вигукнув він, поглянувши у мій бік, і кинувся в обійми до Дороша.

Дорош дуже зрадів гостеві. Він повертав Ткача на всі боки і то велів йому стояти, а сам у бік відходив, то кавав відступити, а сам стояв на місці і все дивився на нього - надивлявся... Нарешті зітхнув і каже:

- Дякую, дякую, йване, що одвідав! Це й я одволожив старе серце... Сідай же, сідай!

- Діждалися таки! - Прогудів Ткач, сідаючи.

- А що ви думаете? Та може з "товариців" ще й люди будуть! Ще, Бог дасть, і Раду скличуть!

Достав кисет й, переповнений радістю, хвалиться:

- А Надія моя аж підскакує! Та щоб, сразу ж людиною став! А оце стріваю Гната колісника... Бульбаху... Все було не пізнавав мене 'сова душа! Іде мудака, було, й не дивиться... А це стрівся...

- "А, доброго здоров'я!" - І шапчину зняв...

- І "шапчину"? - Спитав Дорош.

- Зняв же, идолова віра, зняв...

З Дорошова обличчя враз зникла радісна усмішка. Насуплений, він підійшов до Ткача.

- А чого ж це - питає - Бульбаха зняв шапку?

- Та як же... не сліпий же, бачить!

Ткач крєкнув і закинув ногу на ногу.

- А що ж бачить? - Допитується Дорош.

- Та кажу ж, то кирпу гнув, а то стрівся... ну й бачить... не повилазило ж йому!

- Та й розумний же ти, йване, як я на тебе подивлюся! Так, так, двоє, видно, клало, а третій

схватил все!
Ткач
Дорош
Гнатів... Промовив Дорош, хитуючи головою.
Гнатів...

засукуючи рукава:

- А що ж? Іде було, бісова невіра, й не дивиться!

- Оце так добре! - У своє чергу підвищив голос Дорош. - Комуністи тільки по губах тебе помазали, а ти вже оце й "вра"? Поглянь на себе! Сьогодні ти у чікмінь убрався та засукуєш рукава, а завтра що ж, може, вже як той Таран, вигукуватимеш "на мушку 'сових душ"! Га, Іване?

Ткач поглянув на свої рукава й зніяковів... Одкачав їх, потушчувався трохи й сів. А Дорош швидко-швидко заходив по хаті. Схвильований, він крутив узи й бубонів: - "барррбари"!

По хвилі Ткач озвався:

- Гордію Зіновичу! Чувте? А я догадався, чого ви не в чікмінях! Звісно, в патітуці самі рукава не закочуються...

Зітхнув і прошепотів:

- Квит!

Дорош підійшов до Ткача й застебнув йому галличок.

Обидва заспокоїлись.

- А ти, куме, як думаєш, га? - Звернувся Ткач до мене.

- А знаєш, кажу, що б Гайовий сказав?

Чухнув пальцем підборіддя.

- Свирид... "Само собою"... Ей! - Враз скрикнув зірвавшись на ноги, - а я й заглядив же його сьогодні, вулицею йшов! А він... авжеж він був у патітуці! Тю-тю-тю! Та й бити б тебе, Іване, та нікому! Авжеж і вшився!

Сів. Достав кисет і, роблячи цигарку, бубонів:

- І Бульбаху злякав... А я таки козирем поза його пройшовся! А він, видно, подумав, що вже наша бере, що може вже десант, або що... А стрівав Явтуха... того, що "вовком" був... що "Севердеком" дражнять... а дай, Боже, пам'яти... та того, що проти Супруна живе... та Бардадим, хай йому абищо! Ішов із жінкою до тещі в гості... з паляницею... як на Великдень, бач... - "Слава Богу, каже, "товарищі" нас помилували... А заслужило, Бог дасть, то ще й землю від городовиків одберуть та нам повернуть... Ще- каже - й хити можна буде!"

Закурив і звернувся до мене:

- А все кума твоя, Остапе! - "Уберися та й убер-

ший!" - Авже-ж і коadlo!

Поговорили... Увійшли Дорошиха з дочкою Христею... Ще й гуртом помріяли про ті часи майбутні, коли на Кубанщині рукава самі не засукуватимуться.

А прощаючись, Ткач сказав:

- Ні, що ви мені не кажіть, а без гарнізації й ступити не можна... Що один! Та одному й здивувати легко! Ех, нема Джуренка вчителя, хай йому легенько згадається, коли ще живий!...

А сонце в полудень прийшов додому. Одчинив хатні двері й став... Що таке? Ярмарок - не ярмарок, базарь - не базарь... Хіба... чи злодії повітягали та не встигли скласти та забрати? Так ні, мати ж сидить серед хати на просланій бурці... На столах, на стільцях, на канапеї й долі лежать - бачу - жужмом: бурки, чікміні, бешмети, башлики - батьківські, братів і мої... У кутку - сакви, гінджали та шаблі наші козацькі... три тасьми срібні висять на кілочку, - старі, ще дідівські... А на леханці шапки - з десяток їх - пишляються своїми червоними верхами і всі з галунами...

Мати глянула на мене й залилася...

- І на що вже вам, мамо, оці ганчірки? - Питаю, побачивши у неї в руках жмут різнокольорових клаптів.

- Хіба ж це, сину, ганчірки? Та все ж нові-сіньке! Це ж я Зінькові складала... оце ось на верхки, а це...

І знов у слъози.

Нагодився Зінько. Ми повиносили збіжжя з хати й порозвішували його на дворі. До смерку мати походила коло одержі. Кожду річ вона оглядала та поглажувала старими руками, розповідаючи щось пошешки Зінькові.

XI

У ЧИТАЛЬНІ.

На базарі гули: - "Чули?" "Чи ви знаєте?" "То-

Тоноро -
все
нема
зіньковий
що в
права, що в

ва? - Спитала мене мати, прийшовши з церкви додому.

А Зінько, переступивши поріг, зарепетував на всю хату: - Новина! Новина! Чули? У читальні вже дядько Калістрат!

А ще на тім тижні "товарищ" Партков порадив "товарищу" Топоркову:

- Брось, Митюха! Товарищ Кितिцов ґрит: нада давать аччот, а нікто в ізбу-читальню не нагой и, ґрит, вапче влятит... Брось, Митюха!

А Тапарков Парткову:

- Да я што... Нешта камуністицкай дисципліны не знаю! Знаю дело... Да и што мне за антирес: сядиш, да семена щелкаеш! Сядиш-сядиш, да и за сньош... В общем и целом - скуу-ка!

Ще й подякував Калістратові:

- Благодарю, таварищ, за саґласіе! Ещо ты пароботай на пралетариат!

.....
Простора кімната, - колись "Просвіта" в ній містилася, - серед кімнати стіл великий, а на столі "Радянський Станишник" - єдина тижнева ґазетка, що видається московськими комуністами для українського населення в межах РСФСР. На одній стіні - портрети Леніна та Троцького, а на другій - Шевченка, - Тарас Григорович насуплений, ніби чимсь він дуже невдоволений. Під портретом Леніна - стінгазета, "горобцями" написана.

Привітався з городовиками Грицьком Талаєм та Панасом Черкасом, - грали в дамки. - Гм... щось - думаю - малувато, я тільки третій...

- А де ж це Калістрат?

- А там! - Буркнув Грицько, махнувши рукою. - тепер - звернувся він до Панаса - хук! А щоб ґав ти не ловив, я твою дамку лусь!

- Умиваються з Христинкою в малій хаті! - Озався Панас, посовуючи пішку. - Оце тільки причепурили... Таке ґайно стояло, такий свинюшник завів був той русапет, що насилу вихрестили! Учора не вправились...

Вхожу в малу хату.

- Сідай! - Звернувся до мене Калістрат, прискаючи водою.

- Так це вже й ти, як Іван? - Христа Калістра-

решник, та сидить втарапався, до сюртук і шапки сядеть

ся...

А в читальні й справді враз счинився гомін.

- І що ти все "Йван" та "Йван"? Ти придивися до того Йвана, та він тільки базикає про "кодло"! А справді, неначе сходяться...

Калістрат утерся і продовжував:

- Я, Христинко, не кажу, що "не твого ума діло", а кажу, що ти на політиці розумієся так, як і моя Марина... Ти тільки її послухай! - Звернувся до мене. - Каже, щоб я покинув партію... "Тебе - каже - партія засмокче, згинеш!" - А я кажу: наша така політика, я з хлопцями, як на війні...

З читальні долетіли вигуки, розмова:

- О, вже й Тарас Григорович є!

- Здоров, Панасе!

- А ми подумали-подумали: давай зайдемо!

- "Подумали"... Та то ж я сказав - ходітьте,

бо Топоркова вже нема!

- Китай нам на поміч! - Промовив хтось голосно.

- "Ве-се-лий ку-то-чок"... - Прочитав хтось із протягом.

- А хто ж то в шапці? Ич, який дундук! Чи то бува не Риков?

- Тю, дурний, та то ж Шевченко!

- Та не кричіть! Що це вам на вигоні, чи що?

- Голос дружини німого Титка - Одарки шалалутки.

Калістрат вийшов у читальню.

- З неділею! Так це вже ти нас учитимеш політ-грамоті? - Спитав хтось Калістрата.

- "А що ж то за каючок?" "Здоров, Грицьку!"

"А ну, читай хто про Китай!" "Про каючок!" "Про каючок!" "Про Китай не треба!"

- Ну, ніякої ж тобі дисципліни! - Покрив гомін Одарчин голос.

- Та не кричіть же, справді! Що це вам ярмарок?

- Озвався Панас Черкас. - Слухайте, я вам прочитаю стінгазету!

- "Про Китай не треба!" "Не треба!" "Про каючок!" "Веселий куточок!" - Вигукнуло де-кілька голосів.

- Та добре - добре! Тільки не зіпайте так!

- Знову Черкасів голос.

- Та ти, Панасе, читай, їм тоді заціпить! - По-

Так сипається ж! Цитато

Гомін ушух.

З малої хати добре видно, що робиться в читальні. Душ із двадцять скупчилося коло стінгазети...

- "Веселий куточок"! "З минулого"! - Прочитав Черкас. - Це б то про те, що колись було... - Пояснив він. - "Чарівний човник"!

- Човник... Це б то кажк... Оце! - Зашопотіли в гурті.

Черкас прочитав:

"Блакитніі хвилі морськіі

Гойдають кажк чарівний.

На тім кажці самотою

Отаман пливе військовий...

Нащадок "Гаврилича" вдався

У батька та в діда свого:

"В кугу" піспіша неборака!

/Збрехав хтось - "росте на кіпо".../

Ось Принкіпо близько вже, близько...

Й не пахне "кугою" на нім!

Заплакав старий патріота,

Згадавши отчизноньку - Дін...

Блакитніі хвилі морськіі

Гойдають швидкий кажчок...

Старому хоч би вже й додому,

Коли б хоч весло, хоч дрючок...

Без зброї отаман військовий!

Сидить, мов турецький святий...

Блакитніі хвилі морськіі

Штовхають кажк чарівний...

А хвилі блакитніі хлюпоцуть,

А хвиленьки хлюп, усе хлюп...

Сміються веселі, регочуть,

Та далі штовхають кажк...

І білий, як довбня вільхова,

Гойдався на човні він три дні,-

Прибило до Принкіпа човник,

Піймав його турчин Алі...

Блакитніі хвилі морськіі,

Сміючись, побігли назад...

Додомоньку знов поспішають...

Кого ж то ще думають взять?"

- Та вже ж і склав! Та це чи не Гордій Зінович? Не Дорош? А ну ще раз! Ще! Ще! Просимо! - Враз загомоніли. - *А про кого ж це? Хто догадався? - Сміяв*

Грицько Талалай, протиснувшись наперед та ставши поруч із Черкасом.

- Ще раз! Ще! Просимо! Та ти, Панасе, не поспішай, як Петро Степанович на крихасі! - Знову закричали.

Черкас почав читати вдруге, а Христя мені каже:

- Позавчора прийшов до нас Калістратко...
- "Напишіть - каже татові - вірш на стінгазету, та такий, щоб і в носі крутило і щоб не чкалося".
- А татко й дали йому свій шиток... - "Подивись, може який вибереш... Тільки коли б що, то й я - не я і хата не моя, бо з моїм попереком у велені не підеш, хіба вже одвезеш"... - А Калістратко і вибрав "Чарівний човник"...

- Так про кого ж це? - Спитав Талалай, коли Черкас прочитав.

- Про Філимонова! Про Філимонова! Його ж дід із дончаків, ну "в кугу" й майнув! - Загули.

- Та я зразу догадався! - Хтось похвалився.

- А чого ж ти зразу не сказав, коли такий догадливий? - Хтось спитав.

- Так слухайте ж! - Крикнув Талалай.

І прочитав:

"Блакитніі хвилі морськіі,
Сміючись, побігли назад.
Додомоньку знов поспішають...
Кого ж то ще думають взять?"

А прочитавши, спитав:

- Так хто ж тепер на черзі, га? По кого хвилі вернулися?

Мовчанка. Тільки де-хто, переминаючись, покрикує.

- Інтересно! - Озвався Корженко з кутка.

- Та хіба ж ти не бачиш, що не догадуться, що воно й до чого! - Звернувся Калістрат до Талалая. - Ти людям поясни!

- Добре, я вам, громадяни, поясню... Слухайте! Талалай примовк, уставився в натовп, похитав похитав головою й каже:

- Коли морськіі хвилі одтарабанили Філимонова в Туреччину, вони кинулися назад аж до Новоросійська, щоб узяти... кого ви думаете, га? Та кого ж, як не Денікіна, всіх картузників та всіх тих, хто

*хотів настановити царя та вернути паном землю...
"Товариш Сорженко! Ти зрозумів?"
Зрозумів?*

Як прорвало. Всі весело загомоніли.

- "Тю!" "А й справді!" "Диви!" "Авжеж по Денікіна!" "Авжеж по картузників!" "Хо-о-роший ка-вчок!" "Істину чарівний!"

І поточилися балачки:

- Не було б кадетів, може б ми й не поневі-рялися так, як поневіряємось!

- Авжеж!

- Та щоб!

- Та вжеж і казчок!

- От човник, так човник!

- Кого треба, того й одвезе!

- Хочеш - не хочеш, а одвезе...

- Щоб пак! Чарівний же!...

- Спочатку одніх, а потім і других... Чи не

ба!

- Прийде черга й на третіх! - Вихватився Одар-чин голос.

- А колись же й не порожняком, Бог дасть, вер-неться! Ахи, Одарко?

- Авжеж! - Відповів хтось басом. - Аби тіль-ки Филімонова не брав, Филімонов хай у Алі прожи-ває!... Так може вже й обідати?

- Обідати! Обідати!

- От казчок, так казчок!

- Я ж казав - ходітьте, я зразу догадався!

- Чи не ба! Казчок... От сторія!

Вийшли всі з гомоном, крім Калістрата, Черка-са, Талалая та Корженка.

- Так ти це, значить, так? - Звернувся Кор-женко до Калістрата, що стояв коло вікна, дивив-ся на вулицю і водив пальцем по шибці. - Ти дума-єш, я дурень? Ні, брат, я теж не лівшою ніс сякав! Враз хряп! Талалай Корженка по-вху.

- А ти, значить, так? - Скрикнув Черкас, б'ю-чи Корженка в друге вухо.

Не встояв, поточився і впав.

Гатили його підборами в боки.

Стогнав, а потім захарчав.

- Підведіть! - Звелів хлопцям Калістрат.

Підвели.

Сів коло столу, Важко дихаючи, поводив очима по хаті, ніби спросонку. З носа текла кров і па-лала на підлогу.

А тепер я згадаю, наві, подмакано! Ти порітиний? Смигав коромітка Черкас. - І ти вже со -

ромиш нашу партію, га? Ти Наталку Скрилеву поні-
вечів? Ти застукав її в хаті та знущався над нею,
ти? Признавайся! Признавайся, а то вб'ю!

- Я... я більше не буду... - Підвів очі на
Черкаса й заборився: - Хрест мого душу вбий, не
буду! То все Кирик... - "Іди - каже - я постере-
жу"... - Витер полою кров. - То він мене призвів!
- Навколюшки, бузувіре! - Крикнув Черкас, туп-
нувши ногою.

Упав навколюшки.

- На схід-сонце, ироде!
Покірливо повернувся на схід-сонце.

- Кажи, гаде, хрест!

- Хрест... - Прошопотів.

- Та перехрестися ж, душа твоя, а то задавлю!
Перехрестився й зітхнув.

- Мене вбий! Кажи: мене вбий!

- Мене вбий...

- Коли я...

- Коли я...

- Не покину...

- Не покину...

- Партію...

- Партію...

- Та не поїду до дядька Каленика на хутір...

- Та не поїду до дядька Каленика на хутір...

- Та коли я...

- Та коли я...

- Не поберуся...

- Не поберуся...

- З Наталкою...

- З Наталкою...

- Якщо схоче...

- Якщо схоче...

- Амінь... Кажи - амінь!

- Амінь! - Рішучо проказав Корженко, хрестя-

чись.

- Вставай! - Звелів йому Черкас.

Таладай приніс миску з водою та рушник.

- Оббань кров на пиці!

Коли Корженко втерся, до нього підступив Ка-
лістрат.

- Ти мене знаєш? - Спитав і зціпив зуби.

- Знаю... - Відповів Корженко, потупившись.

*Гув?
Того й гучу не було в стамці!
Гув.*

- Йди!...

Корженко мовчки вийшов надвір. А з малої хати увійшла Хрестя з ганчіркою і заходилася витирати кров на підлозі.

XII

СКАРГА.

Загавкала Мурза. Мати занепокоїлась, поклала віхоть і, витерши руки, кинулась до лампи.

- А побіжи лишень, не до нас, часом, хто? Мерщій же, а я, тим часом, гасло засвічу! - Загада-ла Зінькові.

По хвилі у хату ввійшли кум мій Іван Ткач та городовик Улас Тюпа.

Привітались.

- Дивимося - не світиться, вже насокирилися й вертатись, коли це Зінько вискочив... - Загомонів басом Ткач, вішаючи на кілочок шапку.

- Та сиділи на темну... суріли! - Промовила мати, підкручуючи ґнотик. - Сідайте ж, щоб усе добре сідало! А ти це знову розташувався на канапеї з своїми книжками! - Напалася на Зінька. - А прибори швидче!

Зінько кинувся до книжок, склав їх і переніс на лежанку.

- Так ми, куме, до тебе! - Каже мені Ткач, сідаючи. - Насилу-силу затяг Уласа!

- А що таке? - Питаю.

- Та чи не написали б мені, спасибі вам, "жалобу"? Я, бачите, хочу "жалобу" написати. - Мнучись, озвався Тюпа.

- На кого ж це ви?

- Та як вам і сказати... Ви вже, спасибі вам, не гнівайтесь... на козаків хочу написати! - Відповів, сівши поруч із Ткачем.

- А на кого ж саме? - Допитуюся.

- На кого саме? Та так що на всіх! І на всіх, бачите, й на Китицю... Я, бачите, не в суд, а до газети...

- До га-зети? - Спитав Тюпу Ткач.

- Еге... А ти що? - Звернувся Тюпа до Ткача. - Думаєш, не пишуть? Пхе, ще й як пишуть! Та мій

Тя курци там!
каме мені -
нашту,
ходив я й на

- "Пойшов, кажуть, пойшов!" - Хотів їм носа втерти, вже й білет партійний був витяг та подумав-подумав... - А, Бог з ними, думаю, чи той... - а, думаю, хай уже на цей раз минеться... - Я, бачите, не то, щоб на козаків дуже ремствував, а хочу, щоб між нами зла не було. Еге... А може ж, думаю, "товарищі" в Москві довідаються, та й той... і дадуть докрет, щоб ми не гризались, як собаки... Та доки ж уже за грудки тягати один-одного! Ну й похвалився я йванові... - "Та ходім - каже - до Остапа!" - До Галата? - "Еге"... - Так Галат же - кажу - козак, він же мені не допоможе, не схоже! - "Козаки не всі - каже - однакові"... - Та що не однакові, то не однакові... Он як Терешко Таран, так то такий, що нашого брата-нагороднього в ложці б води утопив!... - "Ходім - каже - ходім!" - Та чи ходім, то й ходім... Догнав - не догнав, а погнатися можна... Та оце й той... і прийшли...

- Так розкажіть же - кажу - в чім справа...
Прижмури́в одно око й каже:

- Ні, ви вже, спасибі вам, якщо той, так пишіть! Я проказуватиму, а ви пишіть...

- Ну-ну, чи так, кажу, то й так... проказуйте!

Зінько подав причиндали до писання.

- Уже прилаштувались? - Спитав мене Тьша, коли я підсунув до себе папір. - Так пишіть же, спасибі вам, так... пишіть: - до газети...

Сказав і примовк.

Дивлюся на нього.

- А чого ж ви? - Питає. - Я ж проказую!

- Ну, добре... - До газети... - написав я, - а далі?

- А далі? А далі - до газети "Станишник"... "Радянський Станишник"... у Ка... чи то пак, у Кра... еге, в Краснодарі...

- А далі?

- Уже? Оце! А чи не добро, хто вмів писати! А я, бац, коли треба було вчитись...

Примовк і зітхнув.

- Та ви проказуйте, а писати він устигне! Озвалася мати, націляючися кінчиком нитки, щоб все лити її в голку.

- Та бацу, що встигають... Чи й Підпригора

пишіть хор і даниї. Пишіть, спасибі вам, таке!

"товарища"... "товарища" Уласа... Уласа Івановича Тюпи... чи то пак, Тюпова Уласа...

- О! Та хіба ж Тюпова? - Не вчитів Зінько.

Поглянув Тюпа на Зінька і каже йому повчаючо:

- Мій синаша ходив, бачиш, у школу "христянської" молодіжі, де по-руськомому вчать, і вчитав, що його вчитель записав: "Тюпов"... А ви Тюпова написали? - Звернувся до мене.

- Пишу - кажу - як проказуєте!

- Ото й добре! Та до словечка ж пишіть! Так можно хоч і далі? Ну, добре... Пишіть тепер "жалоба"... Ні, ні, ще не "жалоба"... Пишіть - "громадянина"... так... "громадянина"... "громадянина" з ересехвесері... Написали? А тепер проживаючого... у нашій станиці... еге... а аж тепер уже й "жалоба"... "жалоба" на козаків... і на козаків і на Китицю... Уже?

- Вже!

- Оц-це! Та ви куди швидче пишете, ніж мій Петруша!

- Так Петро ж малий! - Зауважив Ткач.

- Та що малий, то малий... Оце од Петра пішов йому шіснадцятий... Я вже йому казав: - і чо-го ти, Петруша, шкрябаш, як та курка? - "Псь! - каже - тепер, "попаша", аби росписуватись, бо все словесно треба знати!" - А росписуватись він таки навчився, чотири ж віми ходив, пар п'ять чобіт побив... - "Аби - каже - вміти політграмоту, а то все "теринь-трава"!

- А що ж воно за ересехвесеря? - Звернувся до Тюпи Зінько.

- А ти мені, лобатий, сиди й не перебаранчай!

- Одступися, не застуй! - Озвалася мати, посварившись пальцем на Зінька.

- Та нехай! нехай! - Промовив вибачливо Тюпа.

- Тепер малі такі: що до всього докопуються... Отакий і в мене... Та мій ще й непосидячий... - "у Москву б - каже - мені "попаша", в Москву! Ах, Москва, каже, Москва, білокамінна!" - Ну, а тепер хоч і далі... Пишіть теперінки так: мій дід... Мій дід - написали? Мій дід Семен Тюпа, чи то пак Тюпов Семен... жив на Полтавщині... І був він собі козак... Та так же й пишіть - і був він собі козак. А добре колись жили козаки, гі-і, як доб-

ну добре не варто думати, мис дід

знявся та й подався на Кубанські степи до наших козаків... А тут були корчі!... такі були корчі, що люди мерли, як мухи, як од тифу, сказати... Дід мій і вмер... Умер він, царство йому... еге, вмер же, кажу, дід, а за ним і бабуся вмерла... І зостався мій батько сиротою... А як уже він коло отари опинився, не скажу... Та так і ріс при гарбі... При гарбі, - написали? А дійшов був до літ, то й личманом став... Щоб! та мій батько був он-який козарюга! Звісно, зріс у степу, в роскошах... А одружився з козачкою... о! Вприйми пішов... Це вже як у нашу станицю перебрались... Ну, а тоді вже й я найшовся... Найшовся - написали? Розказують було батько: - "Понесли Уласа хрестити, а піп - "рубля!" - Як рубля? Аджеж люди по п'ятдесят копійок платять! - "Так то ж - каже - люди, а ти - нагородній!..." - Нагородній - написали? А як на ноги я зіп'явся, повели мене до школи, - у матері паляниця та з десятка крашанок, а в мене бубликів в'язка... - Чи приймете? - "А чого ж, аби гроші!" - Які гроші? Та за науку ж не платять! - "Так то ж за козацьких не платять, а твоїй - городовик... плати вісімнадцять рублів: дев'ять до Покрови, а дев'ять після Водохреща"... - А мати тоді й каже: - "так я ж - каже - не хто, а козацка, щоб ви знали!" - "Ге-ге! була колись козачкою, а тепер ти одрізана скибка!" - А я тоді як не заплачу!... Та так і в школу не ходив...

- Та хіба ж таке було, мамо? - Пошепки спитав Зінько.

- Було, сину! - Промовила мати, зітхнувши.

- Що було, го було! - Пробубонів Ткач.

- Та що ж я, хлопче, прийшов брехати, чи що?

- Звечувся Тюпа до Зінька. - А скибку ж написали? - Спитав мене, витераючи з лоба піт.

- Написав - кажу - написав!

- Та пишть тепер так: мати моя, царство їй... чи той... пишть так: мати моя вмерла... Якраз мені йшов десятій... З хати нас вигнали, як водиться, і пішли ми по наймах... Батько підірвався на чужій роботі і теж царство йому... умер же, кажу... - умер написали? І зоставсь я, як палець... Пас я гуси, пас я свині і куцанку... Був десятником,

був забродником.
баштан, новців
стерг баштан, новців
грабнив, стерг баштан, новців
роїв 13 мірки, був забродником.
зупинив, стерг баштан, новців
Анодєвкі рої, роїв 13 мірки, був забродником.

ходив аж у Гривену і в Карапаса на плантації гре-
чеський кандьор Ів... А як зібрав сот із п'ять,
купив хату й оженився... А оженився я з Дариною
Гайовою, - сестра Свиридова, - знаєте ж... Еге, з
Дарьою Павловною Гайовою... Дарина була не з бід-
ного роду, та діти сиротами zostались, - як і я, -
а люди все розтягли, а опікуни помогли... Та ко-
ли б не Гордій Зінович, то й з голоду були б по-
пухли! Він їх і вдягав і вбував, та він їх і до
школи був вирядив... А Панасовна, було, як рідная
мати... Горпина казала моїй, що Гордій Зінович
лежить, не здужає... поперек, чи що... Уже? Напи-
сали?

- Уже - кажу - написав.

- Так можна хоч і далі?... Так пишеть теper
так: стяглися ми на сяке-таке господарство...
- покійний Даринин брат Олексій на службу пішов
парубком, а свій пай нам оддав... За що його, бід-
ного розстріляно? Такий же чоловік!... Зайшла оце
Горпина до мові... - "Наша - каже - Христина ста-
тистику пише"... - А що ж то - питаю - за стати-
стика така? - "Записує - каже - кого й коли до
"стенки" поставлено і скільки кому літ"... - А
нашого ж - питаю - Олексія записала? - "Усіх - ка-
же - позаписувала... У нашій станиці загнали - ка-
же - на той світ двісті сорок сім душ: до десан-
ту шістдесят, та після десанту сто сімдесят сім...
а ще трое на Сибірі, а один десь аж на Соловцях"...
- А такого, як Кирик, ніхто, бач, і пальцем не
зачепить! Порядок? - "Дайош п'ять рублів?" - Які -
питаю - п'ять рублів? - "Витягай, каже, витягай!"
- Ну що, думаю, у світі Божому робити? - Чи той...
- Ну, куди - думаю - мені поткнути? Та такий же
харциз, що ще й підпалить! - На, кажу, та відкас-
нись! - Отакий чортоскуб, чума б його взяла! А ще
й партійний! Треба буде Христинці сказати, щоб і
на таких, як Кирик, статистику писала... Та дочка
тається ж коли-небудь! Бере-бере вовк, та й вов-
ка колись візьме... Так пишеть хоч і далі, бо це
вже мене стара й виглядає... Пишеть теper так: аж
тут і Петруся; чи то пак Петрушу дав нам Бог...
чи той... аж тут і Петруша найшовсь. А Дарина ме-
ні й каже: - "А йди, каже, Уласе, та проси, щоб
у козаки нас прийняли, не в салдати ж нам сина од-

Я ото
УЗИБАЛА
"ЗАЧУ БОМ" УЗИБАЛА

мені ходити, як ото мені просити... та думка - не в салдати ж, справді. сина оддавати, та й не кому ж поклонюсь, а громаді... І пішов... Пішов я на сходку та й бу-бух навколюшки! Так і так - кажу - "господа-старики"! Я - не зайда який, не пришлець... і родився між вами і хрестився, у мене й жінка козачка та й сам я не якого, а козацького роду, - прийміть! - А "господа-старики" мене на сміх... - "Де ж пак не козак! Вас бісового бесора синів до чортового батька сюди пришевкалося, - на собаку кинь, а в гамсела попадеш, так оце й приймати? Одряжайся, мугиряко, відкіля прийшов!" - І так у мене душа заболіла...

- Та хіба ж таке було, мамо? - Прошопотів Зінько, кинувшись до матері.

- Було, сину! - Тихо відповіла мати.

Тюпа позирнув на Зіньку і тільки головою крутнув. А Ткач мугикнув.

- А це - продовжував Тюпа - пройшла чутка, що козаччина повертається... Уже й чікміні ж дозволили надіти... Буде - кажуть - неп. а за непом і свобода буде... Буде, кажуть, так, як було, тільки городовиків у козаки запишуть, а справи не буде... А моя й напосіла: - "Біжи ж, старий, хай і нас у посімейний козацький список запишуть, бо живемо, справді, як які прибудди! Біжи, бо, чого-доброго, ще й спізнаємося!..." А я й пішов... Не пішов, а полетів... Думка ж - тепер уже нова політика... - Так і так, кажу, "товарищі"... - а Кितिця: - "Землю маєш?" - Та дала - кажу - "совецька власть"... - "Так чого ж тобі ще - болячки? Тепер же всі рівні громадяни, і землю однаково дано"... - Та як же - кажу - рівні? то ж таки козаки, а то - нагородні... - "Іди-йди - каже - не клопочи мені голови!" - Та так і вирядив... Пришов я додому... - Сказав - кажу - Кितिця, що тепер усі рівні "громадяни", що й землю однаково дано... - "Удавивсь - каже - землею! Іди й напосядь, щоб дали "бомагу", що ми не "громадяни", а козаки, а без "бомаги" й не вертайся! Не бачиш, хлопець росте? "Товарищів" лиха година візьме, а ми знову поневірятимемось?" - Пішов я вдруге... - Так і так... дайте, спасибі вам, "бомагу", що ми не "громадяни", а козаки, бо в мене - кажу -

Що це тоді старий ремен, що ти бучиш
ніде там єме? Що це

счиняєш? Сказано тобі - однакові!" - Та коли - кажу - однакові, так важко вам "бомагу" написати? - А він тоді: - "Іди, каже, під три чорти, мені нема коли з тобою патякати!" - А, так ви - кажу - так? Так оце такий неп? Оце така свобода? Та коли так - кажу - то я зумію й "жалобу" написати в "Радянський Станишник"! - "Пиши-пиши, каже, - я грамотний, прочитаю... Ач, чого заманулося!" - Та Ленін же - кажу - розпорядився, щоб ми рівні були! - А він як не зареочетється! - Та де ж тоді - кажу - та козаччина? - А він ще дужче... А чого? - не каже... Не каже - написали? Може я чого й не добираю, звісно, в школу не ходив, а тільки бачу, що й тепер нема правди... бо Ленін одно, - а Кितिця - друге... Та так же й пишть: нема правди... Тільки й того, що земля... та й то кому треба, кому й не треба... Ну, на греця земля тому Кирикові? Написали? Що нема правди - написали?

- Написав...

- Що нема, то нема... - Прогудів Ткач.

Мати зітхнула. А Зінько стояв похнюпившись.

- А треба, - казав далі Ткач, - щоб ми рівні були, щоб не було між нами зла... щоб і ми були козаками... Хай там, як хотять, ті, які, які "товарищі" в Росії приїзжі, Партков там то-що, чи в кого дітей нема, чи в кого дочки, а які живуть у нас здавна, які наші, та ще в кого й син, то якже? Написали?

- Написав, кажу, далі...

- А тепер дозвольте... Мене мій синаша й росписуватися вивчив! І що то наука у "християнської" молодіжці, - сказано культура! А дозвольте станок...

Під написаним з'явилися одна за одною п'ять нерівних літер: тшпов...

- А я думав що! - Промовив Ткач, підводячись. - Ні, Уласе, не візьме Мурка рака! Пиши - не пиши, а без гарнізації нічого не вдієш! Що один?

- Так ви ж - кажу Тшші - завтра прийдете... Я гарненько перепишу і дам вам... Добре?

- Добре, добре... Я завтра забіжу... Та може ж такі "товарищі" в Москві довідаються та й той... і дадуть декрет... Ой, побіжу ж я, бо це моя стара сама там пораяється, а вже ж і ніч надворі!... Мій синаша вкинувся в политику, то й по-

Мисляк 2. 4020.

Попрощалися й пішли.

.....
- А я хоч би й сьогодні записав би наших городовиків у козаки! - Кажє Зінько матері, переносючи книжки з леханки на канапєй. - Петра Топенка може й не слід було б приймати... такий він чванько!

- Махий! Виростє, порозумнішає... "дотпає"! - Сказла мати Зінькові.

ЩО РОБИТЬСЯ ДОМА.

I

Яку науку здобувають діти в совітській школі, можна собі уявити, переглянувши хоч би завдання "соціалістичного змагання" між школами.

Ростовська комуністична газета повідомляє, що новооулеушківські школи вступили в "соціалістичне змагання" з школами ірклівськими, і що вчителі отащиці Новооулеушківської поставили, між іншим такі завдання:

"Втягти родину в загальну систему соціалістичного виконання";

"День відпочинку перенести на понеділок";

"Добитися 100 % відвідування учнями школи в релігійні свята";

"Заснувати при школах... гуртки безвірників";

"Зміцнити... суспільно-корисну роботу: боротьбу з релігією, піяцтвом та старим побутом".....

II

З ЛИСТІВ.

... "Чортівня"... Ось яким словом уживаєть люди все те, що в нас коїтьсє. А ти знову своєї: - "Чи зостанутьсє хоч які-небудь добрі наслідки від колективізації?" - Я писав уже тобі свою думку. Ще кажу: у нас робитьсє "чортівня", а від "чортівні" нічого путнього сподіватисє не можна.....

Вітальє, як захураєш комуни сті, то і від колектив

вів сліду не зостанеться. Зрозумій ти ось що: у колектив добровільно ні один хлібороб не йшов і не піде. Колективи кинулися організовувати не хлібороби, а наволоч, що набилася з Росії та де-хто з наших безхатків, що пошилися в комуністи.

З Краснодару приїхали у станицю два інструктори, яких прислано з Росії. /В Кубокруг сотні їх з Москви приїхало/. Був і я на зборах колектива. Ходив послухати про "уничтожение кулаков" та про "сплошную колективизацию". І чув, що казали "дорогие гости" /так тут величають приїзжих/. Слова, слова й слова... Один рудий зарізяка все "уничтожал кулаков", а другий молов про колективизацію. Та видно було, що вони й трьом свиням їсти дати не зуміють... Послухати "гостей" зігнали всю станицю. Люди, слухаючи, уже навіть головами не кивали. "Робіть з нами, що хочите"... - Такий настрій у людей. Ніхто вже не хоче, щоб його або на той світ загнали або на Сибір послали.

Був оце на оранці. До схід сонця вигнали з станиці і старих і малих. Вишикувались: зпереду з плугами /у колективі є два трактори, та ще їх не полагодили/, ззаду з боронами. Погоничів сотні дві. Їдемо. У снідання сонце приїхало "начальство", а з "начальством" "дорогие гости". "Гости" "приветствовали" нас промовами, а як проспівали інтернаціонал, почали мевувати ниви та нас "распределять". Коли всі розташувалися, сонечко показало на обід.

- Обідати! Обідати! Обідати! - Покотилося від гурту до гурту.

А вийшло це "обідати" від "начальства". Воно вже сиділо на піддашках під червоним прапором і уминало шашлик. /"Местное кушанье", яким частували наші "дорогих гостей"/.

Почали "обідати". Ти може думаєш, що у нас і тепер - черк оклунок, а з оклунка і те й се? Ні, минулося. Кукурузяний чурек та мамалига - ось наш харч. І я тобі скажу, що і про цей харч у нас уже кажуть - "дай, Боже, кожному"... А під мамалигу на "колективній" ниві точилася розмова:

- Кажуть, що з сушених козельців і борщ можно варити... Бог дасть діждемо, треба нарвати...

А ще кажуть, що німці чи хто споконвіку за-

А он Сибір переселили казаків, щоб як був казак,

так хто насушив був какишу, так той і живий зостався...

- Раніше хоч солодкого коріння було багато, а тепер порозорювали!

- А я вам скажу: моліть Бога, щоб груші на кислиці вродили! Що там ті козельці та какиш!

Враз сюр-сюррр! - Засюрчало з піддашок, і всі кинулися до роботи. А під час оранки більше 300 душ стояло, сновигало, нічого не робило. Бо їм нічого було робити... Не знати на що їх вигнано...

"Гулящі" ходили гуртками, про козельці та какиш розмовляли та на небо поглядали. А "дорогих гостей" вражав "інтерес, проявлений населением к первым практическим шагам коллективизации"...

Здавалося, що коли б хоч би ці "гулящі" захопили та ваялися за ляхні... Та так у кожній стації... Скрізь же командує нами невеличкий гурток зайдів... Але подумаш: за гуртком "отряд особого назначения" та армія, а у нас... що ж ми зробимо з істиками чи хай і з ляхнями?...

А ні один комуніст не орав. Може б і орали та не вмють. Орали "колективну" ниву хлібороби, яких зігнали силою. Якась комуністична панщина...

А що-ж буде з такою "колективізацією", коли хлібороби повернуть собі право розпоряджатися собою та своїм паєм? Хлібороби підуть геть з колектива, а комуністи не підуть, а побіжать, повтікають.

70 плугів орало. На око десятин 12 до вечора виорали. "Саботах" і - Шопотіло начальство увечері і, зціпивши зуби, розпорядилося:

- Кто не пахал - разобрать скотину по своим дворам, а завтра на работу!

- А чим же годуватимемо? - Почали питати.

- Какие вы не сознательные! Не видите, что еще корм не свезен? Будет свезен со дворов корм, будет и разговор иной! - Відповіло "начальство", сидячи на лінійці. - Трогай! - Звеліло воно кучерові. І додало: - к Маріє Павловне! /Дочка Г. слабка на утори; приїзжі "дорогие гости" все товчуться в неї/.

Велике "начальство" поїхало, а мале загадувало:

- Эй, вы! Куда, куда бегать?! Скотину, скотину забирайте! Нецево увиливать! Скот коллективный

Кормит
сиротко
Корми
За
у
мале

необходимо! Небось сам придешь домой и жрать будешь, а скотина, думаешь, есть не хочет, что ли?! "Гуляці" розібрали худобу й погнали її додому, в станицю.

- А вы, маладцы, будете плуги стеречь!...
- Загадали підліткам, - душ двадцять їх вігнали до хати.

- Ми їсти хочемо! Ми додому підемо!

- Не подохните!

- А де ж ми спатимемо?

- На крыльце спать будете!

- Так холодно ж, ми померзнемо!

- Замолчи сволоць! "Померзнем"... Какой мороз в марте месяце? Да смотрите, чтобы порядок был!

Усілося мале "начальство" на гарбу і поїхало в станицю.

Плуги на нивах... Худобу хлібороби погнали додому, а хлопці збилися на піддашках, щоб стергти порожню замкнену хату...

Отак пройшов у нас перший день.

Що-ж доброго зостанеться після такої "колективізації", коли "начальство" повтікає? Вернуть-ся хлібороби в царину, заберуть свої плуги та борони та й усе... А слово "колективізація" увійде в якусь притчу народню чи приказку, - єдиний слід, що зостанеться після цієї вигадки. /Кажуть же тепер у нас про комуну: "кому на, а кому й дзуськи".../

2

...У нас зараз колективний рух. Ми теж не пасемо задніх, а "добровільно" колективізувались на 98 %. "Глитаїв" не приймають... А вгадай, чи добре жити в тому колективі? Я скажу, що добре... Поки не було у нас колгоспу, працювали день і ніч, а тепер лежу собі на печі та плюю в стелю. Коні наші в колгоспі, корова, свині теж, нема чого й з хати виходити. Отаке добро! Хіба виконавець гукне у вікно: "а ну, на роботу!" Встанеш тоді і поплентася.

Цього року припало мені мануфактури, такої як на штани абощо, 5 метрів.....

жились, аж страшно. Той без чобіт, той грішним тілом блискає.....

3

...Напиши тільки, чи ви живі там, чи ні. Я жива, а про здоров'я не питаю. Хоч ще кой-як до церкви дигаю. Мені тепер більш нічого й не треба. Головне, щоб ви були усі живі, може ж і я доживу та хоч одним оком гляну на вас.....

Живу тепер скрізь. Хто покличе, туди й іду. Свого тепер нема вже нічого.....

I. P - й.

ПРОТИ КОГО Й З КИМ.

У березні місяці /9 та 30-го/ ц.р. у Белграді відбулися доклади одного з лідерів "Крестьянської Росії" - Маслова. Розповідаючи про сучасне становище селян у ССРСР, докладчик згадав "добрим словом" і "сепаратистов Юга Росії" - так він назвав поневолені Москвою народи, що хочать вибороти собі незалежність. Доведеться - казав Маслов - "Северу" воєвати з "Югом"...

Отже треба сподіватися, що після комуністів московських, які вже десять років панують над нашим Краєм, з того ж "Севера" посує нова орда - тільки вже не з п'ятикутними зірками, а з монархічними чи республіканськими ознаками. /І монархисти і республіканці московські однаково ставляться до "Юга", однаково хочать його поневолити.../

Населення Кубані, якому "Север" за ці десять років залив за шкуру сала, знає, що йому треба буде робити, коли лиха година візьме комуністів. Кубань в обороні "Юга" від "Севера" піде одним фронтом з Україною та Кавказом... Але, на халь великий, кубанці-емігранти ще і не всі і не дуже добре розуміють інтереси рідного Краю, і коли "Север" піде завойовувати "Юг", то безперечно де-хто

оселення -
позитив
Місц кубанців ми - емігрантами

ні течії: "єдиноеділимська" та "невалєжницька".

"Є д и н о н е д і л и м ц і" - це всі ті кубанці, хто думає, як і колись думав, що "козак - слуга" чи цареві московському, чи кому звелють...

Хто вдруге лаштується "спасать" Москву та кому кортить ще раз почути "малиновъй звон"...

Кому й досі ввижається "великая-неделимая" чи "федеративная" Росія в довоєнних кордонах в царем чи президентом на чолі...

Хто лагодиться йти "замирятн Юг", тоб-то Україну, Кубань, Дон, Грузію, Азербейджан, Арменію та гірські племена, а може й завойовувати колишні колнії російські: Фінляндію, Польщу, Литву, Латвію та Естонію...

Хто хоче, щоб життям Кубані розпоряджалася Москва. Щоб Кубань не мала своєї армії. Щоб для Кубані і закони видавалися і податки призначалися Москвою. Щоб чиновники на Кубань призначалися теж Москвою. Щоб без дозволу Москви Кубань не мала права ні залізниці будувати, ні університет чи банк відчинити, ні землею та іншими добрами /наземними та підземними/ розпорядитися... Щоб городовиків було, коли не вирізано, то виселено і т.д.

Отже "єдиноеділимці" - це ті, хто хоче, щоб наш Край був колонією Москви. А вони щоб були на Кубані доглядачами московськими та одержували за свою "верную службу" "грамоти", чини, ордена чи інші які "милости"...

Н е в а л є ж н и к и /"самостійники" або, як Маслов каже, "сепаратісти"/ - це всі ті кубанці, хто думає, як колись прадіди наші думали, що козак - "слуга" не Москві, а своєму Краві та волі...

Хто каже, що Москву нехай "спасають" москалі...

Хто хоче, щоб життям Кубані не Москва розпоряджалася, а самі кубанці. Щоб Кубань мала свою армію. Щоб закони видавала і податки призначала Кубанська Рада. Щоб чиновників призначало Кубанське Правительство. Щоб залізниці будувалися, школи та банки відчинялися по розпорядженню чи з дозволу Кубанського Правительства. А всім добром землі кубанської розпоряджалися тільки кубанці...

Хто хоче, щоб усі громадяни Кубані були рівні між собою, щоб городовики були зрівняні в правах з козаками. Щоб вони, так би мовити, були око-

зачені. /Бо і волю Кубані можна вибороти і як слід життя влаштувати можна тільки тоді, коли все населення буде рівноправним/.

Одно слово, незалежники це ті, хто хоче, щоб наш Край не був московською колонією.

Між цими двома основними течіями серед кубанців-емігрантів є ще де-кілька течій менш важливих.

Досить численна група не військових кубанців-інтелігентів, що належать по своїй вдачі до так званих "добрячих людей", не стала одверто на ту чи іншу позицію, а балансує між самостійниками та єдинонеділимцями, кокетуючи, в залежності від обставин, навіть з "картузниками", як козаки називають росіян - бувших денікинців та врангелівців.

Політичну невизначеність цих кубанців козаки дуже влучно схарактеризували словами - "і нашим і вашим". /Дивись листа в цьому числі "К.К." з Югославії/.

Вільш шкідливий елемент для справи визволення Кубані, крім відвертих запроданців-єдинонеділимців, отіх самих "слуг" "престол-отечеству" уявляють ті кубанці-інтелігенти, що під тим чи іншим приводом, таким чи іншим способом відтягають кубанців од орієнтації на себе та на згоду Кубані з Україною та народами Кавказу і все роблять, щоб у той чи інший спосіб виховати з їх не громадян, а "джигітів", не громаду, а "дику дивізію"... Ці "джигітотворці" пильнують, щоб кубанці якось не вислизнули з "сословних" суточків, в які загнали їх попереднє життя, та щоб не зійшли з манівців, якими вони йшли під час революції, на широкий шлях боротьби за визволення з-під влади Москви.

Чимало прапорів викинули одверті чи потайні будівничі "єдиної-неділимої". На одному з їх написано - "Юго-Восточний Союз", на другому - "Совет Дона, Кубани и Терека", на третьому - "автономия", на четвертому - "Федерация" /звичайно з Москвою/ і т.д.

Отже з кубанців-емігрантів у можливій війні "Юга" з "Севером" підуть одним фронтом з населенням Кубані тільки незалежники.

З приводу "проголошення війни" Масловим нам

Ніхтуть 76

Островские "Маслове рече" пришло до сестри

"истинно-русским людям" та нашим запроданцям. А "добрячих людей" воно здивувало. Та так здивувало, що вони аж об поли вдарились. "Добрячі люди" думали собі, що як тільки "греці візьмуть" комуністів, так на Кубані й почнеться тихе та спокійне життя, "як у Європі"... І на лекцію вони пішли в надії, що Маслов капне на їхні "добрячі" душі цілющим бальзамом, скаже, що ось-ось Кубань визволиться з комуністичного ярма, ось-ось, як не видно, можна вже й кубанцям буде складати в сакви збіжжя та їхати додому... І як же вони витричилися на Маслова, коли побачили, що у його на думці не бальзам цілющий, а кров та жадоба пригнітити нещасні народи уже й так розп'яті московськими катами... Кіття, як бачите, поставило й перед кубанцями питання: куди, яким шляхом іти і з ким саме? А коли "з ким", то й проти кого? А Маслову все ж треба подякувати. Бо він своїм "откровениєм" притиснув кубанців до стіни і поставив перед кохдим це питання. Розкумекують тепер кубанці: "З "Севером" підеш проти "Юга", це, значить, і проти Кубані і проти своєї станиці..." - Тільки запроданці наші не хуряться. О, ці добре знають свій яничарський обов'язок!"...

А дійсно, "життя ставить уже й перед кубанцями питання: куди, яким шляхом іти і з ким саме? А коли з ким, то й проти кого?"

Але ми не будемо себе дурити великими надіями на кубанську еміграцію. Не будемо казати: о, кубанці-емігранти такі, що всі, як один... і т.д. Ні, цього ми не скажемо. Бо добре знаємо, що серед кубанців-емігрантів, крім незалежників, є чимало й "добрячих людей", що при лихій годині тільки "хуритимуться" і запроданців та "джигітів", що ждуть - не діждуться, коли вже їм московські генерали звелють рушати... що навіть не спитають: а куди ж рушати? Проти кого й з ким?

НА ЕМІГРАЦІІ.

А це вернувся з листів.
з г. Белград, і розказав

він чув та бачив. З його оповідання ми довідалися, що там Маслов робив доклад і сказав, що коли й повбудемося комуністів, то все ж без війни не обійдеться. А війна та буде не між ким, а між "Югом" та "Севером", як він казав, тоб-то між Півднем та Півноччю.

Ми вже знаємо, що "Север" /Північ/ це - Росія, а "Юг" /Південь/ це - Україна, Дон та Кавказ, а значить і наш Кубанський Край.

Отже виходить, що після того, як пощезне совітська влада, не обійдеться без війни між Росією з одного боку та Україною, Доном та Кавказом з другого.

Чув він у Белграді, що вже генерал Головин і план війни розробляє.

- А хто ж він, той Маслов? - Стали наші допитуватись.

А коли почули, що Маслов учений та політик, то всі дуже зажурились.

- Воювали-воювали, довоювалися, що опинилися аж закордоном, десять літ уже з дня-на-день ждемо... аж сниться, як вернемось та спокійно житимемо, а виходить, що й ще доведеться воювати...

Та чого ж це так? За що ж нам воювати?

І до-світа балакали. /Добре, що хоч під неділю було/. Балакали та й добалакались, що й полаялись, а З. та Л., які все спали поруч на одних нарах, після балачки та лайки так спротивились один-одному, що вже вже й спати уклалися митус...

Одно слово, Маслов "запалив наш тихий рай"... Жили ми та поживали, ні про що не думаючи. Держали, можна сказати, нейтралітет. Доходили і до нас чутки і про те і про се: і що царь Кирило найшовся, і про Керенського і що наші в Празі ворушаться, а думка все ж була, що нема чого за довією братися, бо де ще в Бога те теля...

Не збрешу, як скажу, що до Маслова у рядового козацтва була одна "політика" - вигнати комуністів і тільки. Як вигнати, за цією допомогою і якою ціною, все одно, аби вигнати. А на питання, що ж робитимемо, як виженемо, була відповідь: "тоді побачимо"... Офіцери наші /іх тут шестеро/ думали так: одні - "треба завести буде в Росії

поребок і посварити царя/орин 1929в - президент /ч, дружи -
"Треба озвистити Кієв комуніста Дон,

Кубань та Терек, а далі ні-руш. На Дону, на Кубані та на Терезі будуть отамани, а над цими отаманами буде ще отаман. А коли б Росія кинулась на козаків, можна її й завойувати та завести і там лад. Козацького війська вистачить, щоб порядок держати"...

Правда, де-кого з козаків ще цікавило, які б порядки завів царь Кирило, як би його на престол посадити: чи буде справка чи не буде, як із землею та які козакам будуть "льготи"... Де-хто вихваляв царя, а де-хто гудив. А де-хто казав: а чи не лучче б було, коли б замість царя та посадити короля...

Отака була наша "політика". Ця "політика" нікому не шкодила, і жили ми, як одна сім'я.

А тепер з однієї сім'ї стало дві. Розкололися. Та розкололися так, що чи й зтулить хто. 5 офіцерів та 8 козаків - це одна сім'я, а 1 офіцер та 19 козаків - це друга. Програма одна така: вигнати комуністів та йти на поміч "Северу" проти "Юга". А програма друга - вигнати комуністів із "Юга" та й стати на грانیці, тоб-то оборонятися од "Севера"... Перші називають других "ізмєнниками", а другі перших - "московськими лакузами"...

І як вечір, так і скубемось. До нас уже перебігло двоє, і тепер їх тільки 11 душ. Та все такі монархісти! І аж дивно, як ми раніше до їх не придивилися...

У нашому гурті два донці і п'ять лінейців, а то все чорноморці та закубанці, а у їхньому - усі чорноморці.

- Юди ви, запроданці! У вас совісти немає!
- Співають їм наші.

- Підождіть, вернемося - по два на бичовку за "ізмєну"! - Не змовчуть вони.

Вони вже й грошенят трохи зібрали та кудись подали, щоб скоріше розшукували Кутєпова. А вчора наші довідалися, що вони хотять з картузниками союз робити. А наші будуть посилати делегата у ..., до Українців.....

Коротенько розкажу, як я опинився в Цар

городі. У 1920 році, коли Кубанська армія капітулювала на Чорному березі, то ми /не всі/ члени Ради попали в Грузію. А коли приїхали до нас, у Кутаїс, де-хто з наших урядовців і порадили нам поїхати до Криму, то ми так і зробили. З Криму прийшлося поїхати днів на три чи на чотири на Тамань, а потім знову в Крим, а в Криму аж на острів Лемнос, де відбулись вибори Військового Отамана, а ще ліпше сказати - він уже був вибраний /Скобцовим та компанією/, треба було тільки оформити, за для того і повезли нас на Лемнос, щоб ніхто не шкодив. Про це можна б дуже багато написати...

На Лемносі я дуже захворів і зліг у шпиталь, а тому й не поїхав до Сербії. Лечучи у шпиталі, я був свідком багатьох козацьких смертей. Збоку мене кожну ніч кінчали своє життя два або три козаки і не так від хвороби, як від недогляду. А на майдані що-дня йшла муштра, вночі грала музика та співали пісень коло квартири начальника дивізії, тут і "ура" не вгмонювалось до ранку, а потім знову жалібний марш та один за одним кілька гробів з козаками...

Дуже жалію, що не міг я ходити, а тому й не міг бачити того, що робилось у в'язниці з тими, хто не так думав... Але про це ще може доведеться побалакати, коли з'їдемося до купи...

До Царьгороду приїхав я вранці 21 року в квітні тех хворий і тільки в жовтні вийшов на вулицю і то півхворим із порожньою кишенею. Багацько ще бачив лиха, але ж Бог не без милости, а козак не без долі...

Тут кубанців має бути 25 або 30, та стільки ж черкесів. Зібрати їх до купи дуже трудно бо на це діло треба час, а тут його нема. Життя дуже тяжке; як би хто гукнув, що у п'ятницю приходьте пообідати, то напевно зібралися б усі...

З дому чути, що козаків пригнітили та й ще хотять гнітити... Доброго нічого не чути...
.....

...Я тепер дуже часто читаю газети й слідкую за політичними справами... І складається у мене таке переконання що як у цьому році нічого не буде...

де, так буде на той рік... І такий у мене настрій, що кожного дня я беру газети й шукаю... Але нічого поки що немає... А я вірю, вірю, як ще ніколи не вірив, що цей рік дасть нам змогу вибороти волю. Ті, що приїжджать з України, розказують про тиху поки що, але вперту боротьбу з більшовиками. Одна росіянка з жаром передавала: - "Подумайте тільки! В провінції совершенно забули русский язык, дети учатся только по-украински, даже русские не могут обойтись без украинского языка"... - І страшенно образилась, коли я почав сміятись... Ой пізно схаменувся наш "дядько", але схаменувся таки... але все ж жити можна. А "дядьки" все таки вклонялися тому боку Збруча, бо не вивітрились з них симпатії 1919 року. Але цей рік приніс рішучий перелом: поперше, у зв'язку з світовим падінням цін на хліб, на Волині дають 2 злотих за мірку хита, а по-друге, масова втеча селян із України, які тут розпоршуються по селах, знищила у "дядьків" усі ілюзії що-до радянського "панування". То в 19 році, коли їм казали та твердили про Україну, вони зміли тільки тікати з війська і відмовлятися: "А що мені з тієї України... мене й більшовик з мужика не скине!"... А тепер бачать, що й "мужика можна скинути з мужика"...

4

...Я вже писав Вам, що козакам у Перу погано. Королевич той хотів зануздати козаків, ну й збунтувались. Ген.Павличенко на легкий хліб був пішов, та щось з джигітовки нічого не вийшло, а Лисенко з своїми бо-зна й де. Тепер наші тут пани смирні стали і кажуть, треба розуздати вперед, а тоді, як що що, то можна й їхати. Може й ще найдуться дурні, що поїдуть. Чого доброго, бо нема ж кому роз'яснить... Горенько наше, не туди, так туди втелюють козаків... А все через те, що нас усі покинули, і ніхто нам і доброго слова не скаже, а кругом усе монархісти та такі господа, що так і дивись... Я вам скажу, що ми живемо, як на край-світа. І тут не шамаркай. І як подивлюсь я на наших, так аж досада бере, бо толку з їх буде мало, що зведуть, та й зроблять. Казали, що на

Наумів
в радство
Перу раї, а запорожцями козаків

кові тепер гроші збирають, щоб їхав у Перу та роздивився, що воно й як. Ну, ще й він прокатаїться. А треба б збирати гроші не на гулянку, а щоб наших було за що визволити, та куди там... Хоч би з'їхались члени Ради та порадились, бо як до чого дійдеться, козаки опиняться у чорта в зубах. А хто тоді буде винуватий?.....

Є тут і хороші люди між нашими та раз їх мало, а друге, нічого ж не зробиш, бо ще й захурчиш куди-небудь... А є й такі, що неначе й нічого, та тільки хвостом крутять - і нашим і вашим...

З картузниками ми тут хліба-соли не їмо, та й вони нас обминають... Увірились вони нам, та їх тут багато, і так і дивись, щоб не вшився... Такі, що так і причепляться...

Марко Підгірний.

З ПРИВОДУ ОДНОГО ПРОРОЦТВА.

"Люби мене, бо битиму".

Приказка.

Представник російської еміграції п.Маслов пророкує /доповідь його в Белграді в березні ц. р./, що на другий день після краху совітської влади "С е в е р" б у д е в о в в а т и в "Ю г о м". Що війна ця неминуча, і що "Север" подухає "Юг"...

Що "Юг" не хоче бути колонією "Севера", і що він поривається на волю, про це нема що говорити, це відомо всім.

Не будемо спинятися над розглядом давнього позову між "Югом" та "Севером" та на причинах, які примусили "Юг" піти на остаточний розмір із "Севером", пригадаймо лише приказку, правда якої до сьогодні не заржавіла - "від добра добра не шукають"...

"Север" ніколи не був джерелом добра для "іногородців" і любов'ю їх та пошаною ніколи не користувався. А що це так, свідчить хоч би й такий факт: коли "Северу" траплявся смертельна пригода

"Інородці" не тільки не кинулися рятувати його від загибелі, а заходилися самі визволятися з-під його влади. І частині "Інородців" визволитися пощастило. А генер-вони - вільні та незалежні народи - благословляють свою долю і не тільки не лаштуються вертатися назад в обійми "Севера", коли він "одужає", а без жаху й згадувати не можуть про своє колишнє перебування в цих обіймах...

"Інородці" зліплені з одного тіста. Не треба думати, що тільки поляки, фіни, литовці, латиші та естонці уміють, як слід, оцінювати найбільше добро у світі - свободу. Ні, по волі тужать і українці, і грузини, і татари, і "горці" й армени, - тоб-то цілий "Юг"... І вони - ці народи "Юга" теж благословлятимуть фортуна, коли вона їм послужить та визволить їх із обіймів "Севера"...

А що "Юг" використає чергову нещасливу для "Севера" пригоду - крах совітської влади, щоб і собі здобути незалежність, у цім і п. Маслов сумніву не має...

"Юг" не ховається з тим, що він жде - не діждеться катастрофи совітської влади. Не криється й з тим, що після того, як це станеться, він почне організовувати своє життя самотужки. Бо "Юг" хоче бути паном на своїй землі. Хочє бути господарем у своїй хаті. Хочє робити не на "Север", а на себе...

Немає що й казати, "Юг" і на думці не має втручатися в життя "Севера". Він щиро поважає право "Севера" на незалежність і щиро бажає йому добра в його новому житті без "Юга"... "Юг" хоче миру з "Севером", Хочє жити з ним по-сусідському...

А коли "Север" заходиться живосилом тягти "Юг" у свої обійми, він пручатиметься, оборонятиметься й битиметься, доки не відіб'ється від насильника.

Примус рідко може бути оправданим. А насильство "Севера" над "Югом" не може мати й найменшого оправдання.

А коли б "Юг" не спромігся на сили, щоб оборонитися, коли б "Север" його подужав, то від

210114
114070

доброго сподіватися не слід... Поневолений "Юг" затаїть свої дійсні почуття до "Севера" і чекатиме, коли його поб'є нова лиха година, щоб свого таки доскочити...

Між іногородцями поширена думка, що політичні проводирі "Севера" - від монархістів до комуністів включно - одним миром мазані. Що всі вони-звикли "держать и не пуcaть" - з звірячою ненавистю ставляться до народів, які рішуче відмовляються від "історичного права бути проковтнутим" "Севером".

Не будемо роздумувати над тим, чи у цій думці є перебільшення чи нема, а коли й є, то оскільки значне. Але мусимо визнати, що класання п. Маслова на "Юг" може послужити не аби-яким матеріалом і до обґрунтування і до скріплення цієї думки...

Між іншим, показним є те, що з похвалкою на "Юг" прилюдно виступив не якийсь "чумазий" із "Возрождения", а один із відповідальних проводирів демократії "Севера". Пригадується приказка: "видно пана по халявах"... А й справді: похвалка п. Маслова на "Юг", який завинив перед "Севером" тільки тим, що поривається до волі, хіба ж не свідчить про дійсне "нутро" політичних проводирів "Севера", хоч і вдягнених у препишне демократичне вбрання...

Так отже війна... Та ще й до "победного конца". Тоб-то до цілковитого поневолення "Юга" "Севером"...

А все ж хотілося б думати, що п. Маслов помиляється. Хотілося б вірити, що у "Севера" вистачить розуму, щоби дати спокій "Югові". А що вирішувати питання про взаємовідносини "Юга" з "Севером" доля не судить угадькам-емігрантам із "Севера", ми в цім переконані...

А коли б таке наше припущення було помилковим,

Север не справ

Север не справ

розум

наріз на

наша

Кемі

дилася, і "Север" накинувся б на "Юг", то... "Юг" у повній вірі у свою правду оборонятиметься... І, будемо сподіватися, він доведе "Северу", що бувають і такі "победніє кінця", що й не сподівався...

Нас, звичайно, цікавить, що робитиме Кубанський Край, коли станеться нещастя, коли пророцтво п. Маслова справдиться, коли "Север" накинетесь на "Юг".

По тих настроях, що панують у нас дома, дуже добре видно, що наш Край буде активним чинником у боротьбі "Юга" за своє право творити життя на своїй землі. Наш Край, як і цілий "Юг", випив уже повну вщерть і досхочу зазнав "добра" від "Севера". І він добре вже знає, що щасливе його майбутнє тільки в незалежності "Юга" від "Севера"...

Ми знаємо, що населення нашого Краю було роз'єднане. Що саме козаків та городовиків роз'єднувало, ми теж дуже добре знаємо... Але ми можемо сказати, що все це - на наше щастя - уже в минулому. Бо земля, з-за якої між козаками та городовиками точилася боротьба, була таки поділена між хліборобами, незалежно від "сословних" ознак...

А сьогодні "Север" віднімає землю і від тих і від других - від козаків і від городовиків - і знущається над кубанцями, не питаючись про "заваніе"...

Був час, коли наші городовики усі свої надії покладали на "Север", - це саме тоді, коли козаки не хотіли поступитися частиною землі на їх користь, а сьогодні і городовики й козаки, пограбовані "Севером", загнані ним у колгоспи, добре зрозуміли, що їм треба надіятися не на "Север", а на себе, на свої сили та на сили "Юга", добре зрозуміли, що сила кубанців-козаків та городовиків - у єдності, а доля Кубанського Краю в незалежності "Юга" від "Севера"...

При потребі кубанці одноставно й односердно оборонятимуть "Юг"...

Отже за наш Край нам боятися нема чого: у боротьбі "Юга" з "Севером" він у жодному разі не зрадить

Кажуть, що п.Маслов не тільки на "Юг" нахвалявся, а ще й вихвалявся, що "известный" генерал-емігрант із "севера" уже й плян війни розробив... Шкода тільки, що він усього не вивернув... Не сказав, що ж кубанцям по тому генеральському пляну преділено, який їм "маршрут" буде. Кого "Север" загадає кубанцям "замиряти" та де саме - чи в Грузії чи в Азербейджані - звелить "порядок" заводити... /На Київ та Катеринодар - треба думати - дончаків поженуть/. І яка нагорода за це буде - чи тільки "грамота", чи й ще що...

Але різні бувають "пляни" генеральські! Може ж бути, що "известный" генерал мудріший за Денікіна і зразу за двома зайцями не кинеться, не буде зразу і "Юг" завойовувати і про царя думати, а поленеться тільки за одним - посадити на "Севері" царя та на цім і заспокоїться...

А це може статися... І не тому тільки, що "Север" - країна надзвичайних можливостей, а й тому, що політичні проводирі його і "нічому не навчилися і нічого не забули"...

Б. О - ко.

З П Е Р Е Л Я К У.

15 березня 1930 р. Центральний Комітет ВКП видав циркуляр у справі колективізації. У циркулярі говориться: - "Спостерігаються факти надзвичайно брутального та злочинного відношення до населення з боку деяких низових робітників". - Циркуляр зазначає, що при організації колгоспів порушується принцип добровільності; що колгоспи утворюються під примусом; що кількість колгоспів штучно збільшується, щоб тільки досягти найбільшого відсотку колективізованих господарств. Циркуляр згадує про випадки усупільнення хліборобських хат, худоби і навіть птиці. У циркулярі кажеться, що замість сільсько-господарських артилей - якими мають бути колгоспи у багатих

місцях відбувається "головотяпське перескакування до с.-г. комун". Всі ці факти - каже ЦК ВКП - доведуть до того, що колгоспи спроневіряться селянами, і вони почнуть тікати з колгоспів.

У циркулярі ще зазначається, що з "раскулачиванием" не скрізь і не все гаразд, що відсоток "раскулаченних" і "лишенцев" /позбавлених громадянських прав/ по багатьох районах значно перебільшує дійсний відсоток справжніх "кулаков" і, нарешті, констатується, що по багатьох місцях незаконно закриваються ринки та базари, через що постачання с.-г. продуктами мійського населення стало під загрозу...

ЦК ВКП наказує "низовим робітникам": припинити заганяння хліборобів у колгоспи силою; не робити із колгоспів комун без згоди окружних колгоспсоюзів чи окружних виконкомів; перевірити списки "раскулаченних" і "лишенцев"; виправити помилки, допущені відносно середняків, бувших червоних партизанів, членів родин сільських учителів і червоноармійців; приймати до колгоспів у винятковому порядку і "кулаков" - членів родин червоних партизанів, активних комуністів, червоноармійців і т.ін.; коли останні ручитимуть за своїх родичів; заборонити закриття ринків і відкрити базари.

Такий короткий зміст цієї "височайшої грамоти". А перед виданням циркуляру сам Сталін умістив по всіх комуністичних газетах статтю - "Головокружение от успеха". У цій статті диктатор накинувся на комуністів "низових робітників" і величає їх "головотяпами" й "дурнями" за те, що вони заводили колгоспи по цілому СРСР, коли колективізація має охопити в першу чергу з е р н о в і п р о д у к т и в н і р а й о н и /тобто в першу чергу Україну та Північний Кавказ/, що вони за чуба тягли хліборобів у колгоспи і взагалі загнали колективізацію на слизьке...

І ЦК у своєму циркулярі і диктатор у своїй статті нахваляються на тіх "низових робітників", що скривляють партійну лінію та л'ють воду на контр-революційний млин.

Але хоч ЦК і диктатор і спихають із своєї голови провину за шкідливі наслідки "успішної" колективізації, а, звичайно, комуністи "низові робітники" тільки виконували накази свого началь-

ства. Не хто ж, а московські комуністичні йолопи, у Кремлі сидючи та повітряні палаци будуючи, складну справу колективізації сільського господарства втиснули у простісіньку з вигляду анекдотичну циганську формулу - "ори - мели - їх" і звелили своїм "головотяпам" негайно знищити "кулаков", колективізувати господарство, утворити "зернові фабрики".

А тепер шукають винного, того "крайнього", на кого можно було б перекласти відповідальність за все, що накоїно.

А "низові робітники" накоїли, дійсно; чимало. Безглузде "раскулачивание" обернулося у звичайнісіньке грабування хліборобів. І стогоном застогнали "зернові райони", тоб-то Україна та Північний Кавказ. Тисячі хліборобів, що не хотіли віддавати своє добро у колгоспи неробам, було розстріляно, а десятки тисяч їх вислано. Тільки на Україні за один місяць /лютий/ винесено 1683 смертних вироків і 80 % їх затверджено. З України хлібороби з жінками та дітьми кинулися тікати у Польщу та Румунію. Ще й тепер на кордонах відбуваються сутички між хліборобами, що хочуть вирватися закордон, та комуністичною сторожкою, що їх не пускає. І з Кубані хлібороби тікають світ-за-очі: хто у Персію, хто на Закавказ'є, а хто й у Росію аж у Архангельську губернію чи й на Сибір до своїх родичів чи станишників, що раніше були туди запроторені.

А "низові робітники" все наполягали та наполягали на хліборобів і стали "раскулачивать" навіть тих, хто мав хатчину, якусь худібчину чи навіть десяток курей. Все бралосся у хліборобів та стягалосся у колгосп, у "комуна". А в колгоспах людське добро розходилося "вовчим жиром", марнувалося чи пожералося дармоїдами...

Цей похід московських комуністів на "зерновий район" спричинився до того, що наші хлібороби почали самі нищити своє добро, щоб тільки воно не досталосся неробам, що позасідали у колгоспах. І вчорашні добрі господарі з ласки московських комуністів стали "пролетаріями" і - диватися нікуди - посунули й собі у колгоспи "на готовеньке"...

На Кубані по де-яких округах уже 93 % господарств "колективізованс". Тоб-то знищено, пущено

за вітром. Та й по цілому "зерновому районі" "успіх" колективізації надзвичайний.

"Низові робітники" аж он як були зраділи, що досягли такого "успіху", аж тут - не сіло - не впало - замість нагороди за "успішне будівництво соціалістичного ладу" на їхні голови полетіло з Кремля і "головотяпи" й "дурні" і нахваляння вжити "рішучі міри"...

Що ж сталося? Чим викликані і циркуляр ЦК і стаття диктатора? Чи не порозумнішали, часом, московські можновладці та не схаменулися?

Ні, і не порозумнішали вони й не схаменулися, а і циркуляр видано і статтю написано тільки для того, щоб ще раз одурити хліборобів, щоб примусити їх сіяти, робити на Москву.

А це річ ось у чім. "Низові робітники" справді ж переборщили. Вони заходилися "раскулачувать" /за гуртом/ і тих, хто "кров проливав" чи "партизаном був", а головне - чи не "головотяпи", чи не дурні! - вони не милували і тих хліборобів, що мали в червоній армії синів, братів, зятів, сватів, взагалі родичів... А це спричинилося до того, що в армії салдати довідалися, що коїться дома і спочатку зашопотіли, а потім і голосно заговорили та почали нарікати на совітську владу. А кої-де вони навіть відмовилися усміряти хліборобів...

Комуністи спочатку лагодилися "кулацьких" синків викинути з армії. Уже і плян "чистки" армії розроблявся, але виявилось, що "вичищати" довелося б велику кількість салдатів, що вплинуло б навіть на боєву силу армії. А до того ж виявилось, що й серед вищого командного складу армії є чимало людей, яким аж ніяк не хотілося, щоб їхніх батьків чи братів було "раскулачено", тоб-то пограбовано.

І довелося ЦК і диктатору поступитися.

Армія - н а й б і л ь ш а підпора комуністів. Комуністи добре знають, що вони пануватимуть, поки армія виконуватиме їхні накази, і вони роблять все, щоб задовольнити всі бажання армії.

І тільки через це ЦК ВКП і радить тепер своїм "головотяпам" не тільки "виправити помилки, допущені відносно... червоноармійців" а навіть... "приймати до колгоспів і "кулаков" - членів родин партизанів, активних комуністів, червоноармійців"...

Отже бачимо, що у "головотяпів" та "дурнів" "низових робітників" закрутилося в голові від "успіху", а у йолопів із Кремля замакітрилося з пореляку.

Але, звичайно, комуністи й не думають змінити свою політику по відношенню до хліборобів. Вони й не можуть її змінити, бо живуть же тільки з грабунку.

I. P - й.

НЕ В ОДНО...

У російській монархічній газеті "Возрождение" уміщено листа з Риги під наголовком "Борьба за русское имя" /9.III.1930/, Автор цього листа С. Нежданов висловлює своє, дуже велике незадоволення на адресу латвійського статистичного управління, яке вимагає подавати під час перепису, що відбувається у Латвії, не назву "русский", а назви: "великоросс", "малоросс" та "белорусс".

С.Нежданов пише:

"Это требование необычайно поразило русские общественные круги"... "Термин "русский" не требует ни в каком отношении его замены малопонятным для народного слуха и совершенно необычным в такой постановке названием "великоросс".

І він же дає таку раду своїм землякам:

"В настоящее время, когда у нас отнимают, где только возможно, все наше исконное, национальное, нужно проявить в защите... основного национального термина больше настойчивости"...

Так отака халепа впала на "русские общественные круги" у Латвії... Халепа, справді, не мала. Бо хіба ж знайдеться хоч один чудак навіть серед тих немудрих інтелігентів українського походження, що прихильно ставляться до ідеї "єдинства руссково народа", який чи назвав би себе, чи записав "великороссом"!

С.Нежданов, нарікаючи на латвійське статистичне управління, отакими плаче:

"Среди тех тяжелых переживаний, которые выпали на долю русского народа и которые касаются самых разнообразных сторон жизни, есть, между

рически сложившогося найменования"...

Жалі та сльози С.Нежданова не можуть викли-
кати у нас і найменшого відгуку та співчуття. І
то тому, що жалі його безпідставні, а сльози кро-
кодильчі.

Безперечно ж, латвійське статистичне упра-
вління і на думці не мало позбавляти С.Неждано-
ва "исторически сложившогося найменования". Тре-
ба думати, воно дбало тільки про те, щоб вияви-
ти дійсну кількість москалів, українців та біло-
русів, у Латвії сущих. Ще можливо, що воно запо-
бігало, щоб "русскость" не послужила під час пе-
репису сосом, під яким "великороссы" з "истори-
чески сложившимся" апетитом не проковтнули б "ма-
лороссов" та "белоруссов".

Але цікаво, в той час, як С.Нежданов у Ризі
категорично відкидає "малопонятную" назву "вели-
коросс", такий прихильник ідеї "єдинства русско-
во народа" і єдиної неділимої Росії, як А.М.Вол-
конський, пише чорним по білому, у своїй брошу-
рі "Имя Руси в домонгольскую пору", що видана у
Празі:

"Ясно, что в борьбе за целость нашего наро-
да надо настаивать на сохранении имен "велико"-
"мало" и "бело-руссов".

Та хоч би ж були збалакалися!

УЧЕНА ДЕМАГОГІЯ.

/Замість рецензії/.

Російське видавниче т-во "Єдинство" у Празі
випустило дві маненькі брошурки: одну - А.М.Вол-
конського - "Имя Руси в домонгольскую пору" і
другу - І.І.Лапша - "Идея единства русского наро-
да в Юго-Западной Руси в эпоху присоединения Ма-
лороссии к Московскому государству". Обидві ці
брошурки написані в стилі, що претендує на науко-
вість викладу. Але цікавим є не стиль авторів
- стиль є справою смаку, а про смаки, як відомо,
не спорять/ і навіть не зміст цих "учених творів"
/огляд змісту їх можна було б поминути без уваги/.
а цікавим являється лише питання: для кого і для
чого ці "твори" пишуться?

"Мы живем в годы, когда решается вопрос о

сохранении целостности или распада русского народа /?/: все враждебные силы соединились, чтобы разрушить его единство... Ясно, что в борьбе за целостность нашего /?/ народа надо настаивать на сохранении имен "велико"- "мало"- и "бело"-русов: что важно - упорствовать на имени "русский", как имени, охватывающем все три ветви русского /?/ народа, и на имени "российский", как на об'емлющем все разноименные племена и народы, имеющие войти в состав возрожденного ими /?/ государства Российского... Современная сепаратистическая демагогия вооружена для "воспитания" масс в желательном ей направлении небывальными возможностями и никакими средствами не брезгает. Если ей не противодействовать, она способна в одно-два поколения вытравить из сознания западных и южных частей русского народа всякое воспоминание о принадлежности их к русскому племени.

Время не терпит..."

Волконський виловив у своїй передові цілу програму видавців "Єдинства". Наміри, як бачимо, ясні і прості - для врятування "єдиної-неділимої" Росії треба поборювати український державно-визвольний рух. Мета наскрізь політична. А методи - "наукове" політиканство

Як же збираються сторожі тюрми народів "науково" поборювати український рух? - Вони втикають свої "учені" пера в смердючий труп Валуєва і викликають його духа, який тінню мертвої руки виписує "грізні" для України слова - "не було, нет і быть не может"! Дух Валуєва дає натхнення його ретельним наслідникам, і вони, прибравшись у "наукову" тогу, збираються по заповіту ганебної пам'яті свого учителя "протидіювати" побідному ходу української державної ідеї. Але всяким пильним учням личить оновити вчення свого учителя, і от для оновлення і укріплення ідей Валуєва учні рішили своєю буйною фантазією вигадати міф "єдинства русского народа".

Вигадка цього міфа його творцям потрібна, з одного боку, щоби запаморочити голови "русскому делу преданных людей малороссийских", а з другого - увести у блуд малоінформовану чужоземну опінію. А яка мета, такі і засоби, тому не дивно, що для досягнення своєї мети автори "никакими средствами не брезгают" - вони свідомо плутають понят-

тя, перекручують історичні факти, використовують маловартісні джерела, підбирають специфічні цитати, посилаються на сумнівні авторитети, а в той же час свідомо не добачають і промовчують важливі документи і незаперечні наукові джерела.

Для видавців "Єдинства" важливе не наукове ствердження окремішності українського народу на підставі даних антропологічних, етнографічних, історичних, географічних; окремішності його матеріальної і духовної культури - мистецтва, літератури, науки, умов господарського життя, звичаїв, обичаїв і народнього світогляду та національної свідомості і, нарешті, виявлення волі до державного життя, ні, їм треба поборювати український самостійницький рух, який нищить єдиноділімівську ідею; їм треба для врятування "государства російського" "упорствовать", всупереч неминучому ходу історичного розвитку і всупереч тверезому розуму, проти... льогіки подій і "настаивать на сохранении имен "велико"- "мало"- і "бело - руссов", тому що, мов, сепаратистична "демагогія" "способна в одно-два поколения вытравить из сознания" в українців і білорусів "всякое воспоминание о принадлежности их к русскому племени".

Таким чином, оборонці міфа "Єдинства русского народа" думають, що коли б їм пощастило /безнадійно! / зберегти пришиті росіянами до українців ім'я "малоросів", то цим самим можна було б повернути у свій бік колесо історії, а загибаюча "єдина-неділіма" тирма народів врятувалася б.

І от Волконський і Лапша і взялися навертати історію України по напрямку на Москву і почали доказувати, що українського імени "не было, нет и быть не может".

По теорії Волконського виходить, що коли українці і росіяне походять від слов'янського племені, то цим самим можна говорити про "єдинство русского народа". Волконський, безграмотно плутаючи і отожднюючи поняття племені, народу, а цим самим нації, переносить ці поняття X-XII віків у сучасність і навпаки, він думає, що принагідно вживана спільна назва дає однаковий історичний зміст. Для підведення аргументації під свої твердження він підбирає в специфічний спосіб документи, як ми вже вказували вище, і умисне поминає розгляд, напр., Іпатєвського літопису з року 1187, де

назва "Україна" вживається, як назва держави українського народу.

А Лаппо, продовжуючи "учену" демагогію Волконського, спираючись на різні чужі джерела, свідомо поминає географічні описи відомих географів XVII ст., як Сансона, Боппана, Целяріуса і Шевальє, які ясно і недвозначно Україну називають Україною.

"Сумлінність" використання джерел і "об'єктивність" дутої "учености" у обох авторів виступає з показною очевидністю... Та й не дивно, "время", як каже Волконський, "не терпит", розібратись серйозно немає коли, та це й не входить у їх завдання. Їхнім завданням і то завданням боевого порядку є рятувати "єдинство", бо проти нього "все враждебные силы соединились". А сили ці дійсно поважні - неумолима і безжалісна реальна дійсність з залізною логічністю законів історії наступає на відмираючу ідею, яка відходить до безповоротної минулості. Можна бути спокійним - писанина Волконських і Лаппів шкоди нам не принесе. Мертва справа живому ділу не страшна.

Козак Полтавець.

-----:-----

З М І С Т.

Г.Ганько. На релігійному фронті.	Ст.	1
Саврадим. У нашій станиці.	"	5
Що робиться дома.	"	23
І.Р - й. Проти кого й з ким.	"	27
На еміграції.	"	30
М.Підгірний. З приводу одного пророцтва.	"	35
Є.О - ко. З переляку.	"	39
І.Р - й. Не в одно.	"	43
Козак Полтавець. Учена демагогія.	"	44

-----o-----

.....
 Літографія Ярковського.
 Редагує колегія.
 Прага, Бчна вул., 24.
